

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

PAUL-GUSTAVE VAN HECKE

HERMAN BALTHAZAR

Manu Van der Aa, *Tatave! Paul-Gustave Van Hecke. Kunstpaus - modekoning - salonsocialist*

Tielt, Lannoo, 2017, 592 pp., ill., ISBN 9789020999716

Het archief Anseele sr. bewaard op het Amsab-ISG, bevat ontgoochelend weinig persoonlijke correspondentie. Des te opvallender is een mapje met 1 brief, gedateerd 23 augustus 1906 op briefpapier van de katoenweverij 'De Vereenigde Wevers', één van Anseeles grote fabrieken van de expansieve Coöperatie Vooruit.

Schrijver van de brief is de 18-jarige Gust Van Hecke, die enkele maanden voordien in de fabriek was aangenomen als bediende. Het was een ontslagbrief aan "Waarde Gezel Anseele": "(...) Graag had ik m'n loopbaan in de soc. partij verder gevolgd, doch dit kon niet. In de eerste plaats kan ik niet verder werken in de weverij voor zoo'n geringe vergelding, in de tweede plaats geloof ik het beter voor de partij niet langer te blijven, gezien m'n temperament en m'n beschouwingen niet altijd harmonieeren met die van oudere partijgenooten van wie eenigzins m'n positie afhangt. Ik koos de tooneel-carrière omdat ik er geschikt voor ben, en vooral omdat deze kunst heel schoon en van een sociaal nut is. Ik zal me tevens verder socialistisch en letterkundig ontwikkelen. Misschien kan ik eens schrijven en weer daardoor meer doen voor het volk (...)"

Het is om vele redenen een merkwaardige brief. Hij is in extenso als illustratie opgenomen in de imposante biografie van Manu Van der Aa, *Tatave! Paul-Gustave Van Hecke. Kunstpaus - modekoning - salonsocialist*. De brief dient ook als centraal stuk om oorsprong en start te situeren van een zeer boeiende levensloop, die zeker de biografie waard is die Manu van der Aa er na vele jaren grondig speurwerk over geschreven heeft. Het boek – 600 pagina's lang, prachtig en overvloedig geïllustreerd – zal voor veel lezers misschien te veel de sporen dragen van die zo grondige en lange archieftocht, maar toch wil ik iedereen aansporen het lijvige boek met aandacht te lezen. Zeer betrokken maar toch met kritische distantie schrijft auteur Van der Aa een verhelderende cultuurgeschiedenis van de eerste helft van de 20ste eeuw met als protagonist de ambitieuze en charismatische Gust Van Hecke, die zich Paul-Gustave liet noemen, Pégé of Tatave voor de vrienden en de vrouwen.

In zijn boek *Schrijverschap in de Belgische belle époque* (2009), beschrijft de Gentse historicus Christophe Verbruggen hoe er zich in het decennium van 1914 een interactie ontwikkelde tussen de artistieke voorhoede en de Belgische Werklieden Partij (BWP). Vooral in Gent zochten tal van jonge intellectuelen en kunstenaars toenadering tot de sociaaldemocratie die er met Edward Anseele sr. en de Coöperatie Vooruit een proletarisch machtsbastion werd waar binnen en buitenland naar opkeek. In die Gentse BWP viel dat zeker op in de militante rol die er de Socialistische Jonge Wacht (SJW) speelde. Tot de eerste generatie SJW-ers

behoorde de onmiddellijk indruk makende Hendrik De Man (1885-1953). In de generatie die hem opvolgde, zat een Gust Van Hecke (1887-1967). Op pagina 22 staat de foto van het SJW-bestuur in 1906 aan een tafel vol boeken: Van Hecke, modieus gekleed en dromend voor zich uitkijkend naast de latere prominente BWP-politici Désiré Bouchery (1888-1944) en Hippolyte Van de Meulebroucke (1884-1936). Van Hecke ging de grote toekomst dus zoeken buiten het rigide partijleven. Als nieuw talent op de toneelsène viel hij niet zeer op, maar er waren andere wegen voor “den fluweelen jongeling” (dixit zijn literaire vriend Paul Kenis). Hij werd de minnaar van de steractrice Stella Van de Wiele, schreef de sociale novelle *Opgang*, stichtte het kunsttijdschrift met de progressief gespelde naam *Nieuw Leven*. *Halfmaandelijks blad voor kunst en leven*, werd secretaris van de Vlaamsche Vereeniging voor Tooneel- en Voordrachtkunst... Naast de zeer Vlaams bewuste Oscar De Gruyter stond hij op 3 mei 1908 voor de kunstkring Kunst en Kennis en droeg er *Koorts-deun* en *Venus en Adonis* voor van Karel Van de Woestijne wiens vrouw Mariette in 1909 een romance beleefde met de jonge voordrachtkunstenaar. Ook in 1909 was hij betrokken bij de stichting van *De Boomgaard*. *Algemeen geïllustreerd Maandschrift voor Literatuur en Kunst*. Naast toneel, poëzie en literatuur begon Van Hecke zich ook meer en meer te interesseren voor de beeldende kunst. In *De Boomgaard* nummer 9 (1910) verscheen zijn portret, getekend door Oscar Coddron (1881-1960). Het was het eerste van een imposante rij portretten en taferelen waarin P.G. steeds meer en meer als kunstpaus werd afgebeeld: Ramah (1920), Léon Spilliaert (1920), René Magritte (1924 en 1927), Frits Vanden Berghe (1924), Man Ray (1925), Leon De Smet (1924 en 1940-1950), Paul Delvaux (1943), ... Ze staan allemaal afgebeeld in het boek van Manu Van der Aa.

In de redactie van *De Boomgaard* zat ook André De Ridder (1888-1961), die naast professor economie aan de Universiteit van Gent betrokken was bij tal van projecten van kunstpromotie en kunsthandel, meestal als partner-bondgenoot van P.G. Van Hecke, soms als rivaal. In 1911 schreef hij de sleutelroman *Filiep Dingemans liefdeleven*. Een van de personages, Johan Wildman, staat voor P.G. Van Hecke: “(...) *De werkelijkheid was een springplank voor zijne fantasie, waarmee hij onvermoeid naar nieuwe illusies opwipte (...)*”. Zo verliep inderdaad zijn leven, soms rijk, soms blut, maar altijd met een bijzondere gedrevenheid die bij zeer velen indruk maakte.

Voor zijn steeds grootsere plannen en ambities moest de felheid van zijn ideologisch temperament vaak wijken. Tussen 1909 en 1914 was de rode flamingant Van Hecke ook de conformistische journalist bij de Franstalige katholieke krant *La Métropole* en bij de Vlaamse liberale kranten *De Nieuwe Gazet* en *Het Laatste Nieuws*. Voor de grootste verrassing/verwarring zorgde hij echter tijdens de Eerste Wereldoorlog. In februari 1915 rekruteerde hoofdredacteur Leo Picard hem als Brussels correspondent van *De Vlaamsche Post*, de Vlaams-radicalen krant die met Duitse financiering de eerste stoot gaf aan het activisme. In deze krant, in het Vlaams toneel in de Alhambra-schouwburg en op meetings ontpopte Van Hecke zich als vurig activist. Op 11 juli 1915 was hij de feestredenaar in het ‘Vlaamsch Huis’ op de Brusselse Grote Markt. Wat hij daar in een vurig pleidooi zei over een “*één en eenzellig Vlaanderen*” was ruim genoeg voor een zware veroordeling in de naoorlogse repressie van het activisme.

In mei 1916 ging P.G. Van Hecke echter een andere richting uit. Hij werd directeur van het Franstalige Théâtre de la Bonbonnière in de Wolvengracht. Hij leidde en regisseerde er “*Comédies dramatiques, comédies spirituelles et vaudevilles*”. Hij bleef af en toe publiceren

in de activistische pers, tot in oktober 1918 nog, maar een ander Brussels en Franstalig publiek werd blijkaar het schild dat hem beschutte voor een veroordeling. Terecht vindt auteur Manu Van der Aa dit onverklaarbaar. Van Hecke zelf sprak later nooit meer over zijn activistische verleden.

Inmiddels was er een andere vrouw in zijn leven gekomen, de ook uit Gent afkomstige naaister Honorine De Schrijver (1887-1977) over wie Nele Bernheim een grote biografie voorbereidt en reeds heel wat boeiende studies heeft gepubliceerd. Met haar – Norine of Nono – begon P.G. Van Hecke een andere droom waar te maken, namelijk ontwerper en maker worden van de nieuwe damesmode in de naoorlogse tijd. Het werden zeer vlug de jaren van de grote en winstgevende ondernemingslust. Aanvang 1919 al werd op de prestigieuze Louisalaan, nummer 67, de zaak 'Couture Norine' geopend. Een jaar later werd de uitgeverij voor kunst en letteren 'Het Roode Zeil' gesticht. Bijna tezelfdertijd werd in de Koloniënstraat 'Sélection, Atelier d'Art Contemporain' geopend. De eerste solotentoonstelling van Sélection was deze van de Oostendse schilder Léon Spilliaert. Spilliaert schilderde toen zijn indrukwekkend dubbelportret van P.G. Van Hecke en Norine. Het is te bewonderen in de aparte afdeling Spilliaert-Ensor in Mu.ZEE in Oostende. Het toont hoe de kunstwereld naar hem opkeek. "Pour réparer le retard et le malentendu" was de titel van zijn eerste essay voor 'Sélection'. P.G. Van Hecke wou er zich tonen als de ideoloog van de nieuwe kunst, die voor hem persoonlijk zijn grootste glans vond in het Vlaamse expressionisme van de tweede Latemse school voor dewelke hij de winstdelende en winstnemende promotor werd. In zijn toemeloze inzet in die wervelende jaren tussen 1919 en het uitbreken van de grote crisis in 1930 raakte hij echter alle kunststrichingen aan en was hij zelf ook schrijver en dichter, zowel in het Frans als in het Nederlands.

Manu Van der Aa beschrijft in een dertigtal pakkende taferelen bij hoeveel initiatieven P.G. betrokken was en wie er in zijn netwerk van kunst en haute couture een rol kwam spelen.

Naast André De Ridder kreeg de musicus E.L.T. (Edouard Léon Théodore) Mesens (1903-1971) in dat netwerk een bijzondere hoofdrol. Hij opende Van Heckes horizon naar andere media (muziek en fotografie met o.m. Man Ray) en naar andere stijlrichtingen in de schilder- en beeldhouwkunst (dadaïsme, abstracte kunst en vooral het surrealisme met als centrale figuur René Magritte). Mesens werd ook jarenlang de minnaar van de 16 jaar oudere Norine ('Nouchke').

Met de crisis van de jaren 30 kreeg die klaterende wereld van mode en schilderkunst zo rake klappen dat P.G. Van Hecke naar andere inkomensbronnen moest uitkijken. Hij vond ze in het Gentse socialistische dagblad *Vooruit*, waar de directeur-hoofdredacteur August Balthazar (1893-1952) sinds 1927 werkte aan een grote vernieuwingsoperatie. Balthazar kende Van Hecke uit de SJW-tijd. Samen brachten ze heel wat oude bekenden uit die socialistische jeugdijaren naar de nieuwe cultuurrubriek van de krant: de schrijver Paul Kenis, de dichter Richard Minne, de schilder Frits Vanden Berghe, de beeldhouwer Jozef Cantré. Balthazar had het zeer druk met zijn politieke loopbaan. Van Hecke kon dus zijn gang gaan met grootse plannen als waarnemend hoofdredacteur, als filmrealisator en als radioman. Hij schreef ook zelf veel artikels, vaak zeer scherpe stukken tegen het fascisme en tegen Hitlers Duitsland. De oorlog stelde er brutaal een einde aan. In opdracht van August Balthazar vertrok hij op 16 mei 1940 met de top van de redactie naar Frankrijk. In de zomer van 1940 kwam hij terug maar moest vaststellen dat het dagblad *Vooruit* in handen kwam van de collaboratie. P.G. keerde terug naar Brussel en poogde

politiek totaal onopgemerkt te blijven. Economisch leek hij terug goed aan de slag op een oorlogsmarkt waar geld was voor mooie dameskledij en voor de kunsthandel die de Duitse bezetter niet al te strikt in het oog hield. Politiek werd hij zeer zwijgzaam. Met enkele vrienden uit het verzet bleef hij, op veilige afstand, in contact maar hij speelde er zelf geen enkele rol in. Onbesproken, ongeschonden en nog steeds ontembaar, kon hij na de bevrijding nieuwe grootse plannen ontvouwen. Op 24 december 1944 gooide uitgever Manteau het weekblad *Zondagspost* op de markt, gemodelleerd naar de succesvolle *Haagsche Post*. P.G. Van Hecke werd hoofdredacteur en hij bracht een hele reeks medewerkers uit zijn *Vooruit*periode mee: Raymond Herreman, Johan Daisne, Richard Minne, Achilles Mussche, Nico Rost en vooral Emile Langui, groot verzetsman en steeds belangrijker bemiddelaar in kunstprojecten. In 33 afleveringen verscheen in *Zondagspost* de eerste roman van L.P. Boon, *Mijn kleine oorlog*. Het boek verscheen in 1947 met een mooie omslagtekening van Pégé zelf. Inmiddels was zijn cultureel territorium verder gegroeid. In 1947 werd hij directeur-général van het Festival Mondial du Film et des Beaux-Arts de Belgique. In 1949 werd hij Président directeur-général (PDG) van de Société des Cinémas Pathé in Brussel. Het waren de laatste jaren van hoogbloei van het bioscoopbezoek. Onder zijn bewind werden de Brusselse centrumzalen Marivaux (1660 plaatsen) en Pathé Palace (1607 plaatsen) grondig herbouwd en gedecoreerd. In 1950 begon hij, samen met zijn vriend-vennoot-liefdesrivaal Mesens aan de organisatie van de grote zomerfestivals voor kunst en film in het Casino en het Hotel La Réserve in Knokke. Het was daar in Knokke dat in 1965-1966 zijn twee laatste projecten voorgesteld werden: een grote monografie over René Magritte en in september 1966 in Hotel La Réserve de retrospectieve tentoonstelling

L'Ecole de Lathem-Saint Martin.

P.G. Van Hecke overleed op 23 februari 1967. Het heeft vele decennia geduurd vooraleer over hem een grote biografie werd geschreven. Manu Van der Aa heeft zeer meesterlijk deze opdracht op zich genomen. Hij verdient dank en lof.

Vader Anseele moet wellicht goed beseft hebben welke ambitieuze dissident hem een ontslagbrief schreef in 1906. In 1938 waren het August Balthazar en P.G. Van Hecke die de leiding hadden over het comité dat werkte aan het standbeeld ter ere van de grote voorman Anseele (1856-1938). Niet de titelvoerende beeldhouwer van het Gentse socialisme Jules Van Biesbroeck kreeg de opdracht. De twee oud SJW-ers gaven het aan hun oude kameraad Jozef Cantré (1890-1957), de enige SJW-er die in maart 1919 uit de partij werd gegooid voor zijn rol in het activisme. "Pour le retard et le malentendu", zal P.G. Van Hecke gedacht hebben....